Władysław Bartoszewski (19 lutego 1922 w Warszawie - 24 kwietnia 2015 tamże)

Był politykiem z Warszawy,
człowiekiem niezwykle prawym,
Żydzi go kochali,
Niemcy szanowali,
jak nikt rozważał ich sprawy.

(ebs)

Władysław Bartoszewski - polityk, dziennikarz, pisarz, działacz społeczny i historyk, był autorem około 50 książek i prawie 1500 artykułów, głównie na temat okupacji niemieckiej, m.in. tomu "Ten jest z Ojczyzny mojej. Polacy z pomocą Żydom 1939-1945" (oprac. wspólnie z Zofią Lewinówną), Znak, Kraków 1967 i 1969.

Więzień Auschwitz, działacz Polskiego Państwa Podziemnego (ps. "Ludwik", "Teofil"), członek prezydium Rady Pomocy Żydom przy Delegaturze Rządu na Kraj, podporucznik Armii Krajowej, uczestnik powstania warszawskiego. W latach 1990-1995 ambasador RP w Austrii, w 1995 oraz w latach 2000-2001 minister spraw zagranicznych, w latach 1997-2001 senator IV kadencji, w latach 2001-2015 przewodniczący Rady Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa, w latach 2007-2015 sekretarz stanu w Kancelarii Prezesa Rady Ministrów. Kawaler Orderu Orła Białego, Sprawiedliwy wśród Narodów Świata.

Urodził się 19 lutego 1922 w Warszawie jako syn Władysława i Beaty Bartoszewskich. Od października 1941 do początku 1944 studiował polonistykę na tajnym Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Warszawskiego. W grudniu 1948 został przyjęty na trzeci rok polonistyki na Wydziale Humanistycznym UW. Studia zostały przerwane aresztowaniem w grudniu 1949 i pięcioletnim pobytem w więzieniu. W listopadzie 1958 został przyjęty na studia polonistyczne na Wydziale Filologicznym UW w trybie eksternistycznym. Złożył na ręce profesora Juliana Krzyżanowskiego pracę magisterską, jednak decyzją rektora UW Stanisława Turskiego został w październiku 1962 skreślony z listy studentów.

W latach 1973-1982 i 1984-1985 prowadził, jako starszy wykładowca, wykłady historii najnowszej (ze szczególnym uwzględnieniem wojny i okupacji) w Katedrze Historii Nowożytnej Polski na Wydziale Nauk Humanistycznych Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego.

W latach 1983-1984 i 1986-1988 był profesorem wizytującym w Instytucie Nauk Politycznych Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu Ludwika i Maksymiliana w Monachium (na tej uczelni także w Instytucie Nauki o Mediach w latach 1989-1990). Między 1984 a 1986 gościnnie wykładał na Katolickim Uniwersytecie Eichstätt-Ingolstadt. Od 1988 do 1989 wykładał w katedrze nauk politycznych na wydziale filozoficznym Uniwersytetu w Augsburgu.

W czasie kampanii wrześniowej (1939) uczestniczył w cywilnej obronie Warszawy jako noszowy. Od maja 1940 pracował w administracji Przychodni Społecznej nr 1 Polskiego Czerwonego Krzyża w Warszawie.

19 września 1940 został zatrzymany na Żoliborzu w masowej obławie zorganizowanej przez okupantów niemieckich. Od 22 września 1940 był więźniem niemieckiego obozu koncentracyjnego Auschwitz (numer obozowy 4427). Z obozu został zwolniony 8 kwietnia 1941 dzięki działaniom Polskiego Czerwonego Krzyża.

https://www.youtube.com/watch?v=SSQoaVATMRY

Po opuszczeniu obozu, za pośrednictwem Hanny Czaki, nawiązał kontakt ze Związkiem Walki Zbrojnej. Wydziałowi Informacji Biura Informacji i Propagandy Komendy Głównej Związku Walki Zbrojnej przekazał w lecie 1941 sprawozdanie ze swojego pobytu w obozie. W lecie 1942 włączył się w działalność Frontu Odrodzenia Polski - konspiracyjnej katolickiej organizacji społeczno-wychowawczej i charytatywnej, kierowanej przez Zofię Kossak.

W sierpniu 1942 został żołnierzem Armii Krajowej. Od września 1942 zaangażował się z ramienia FOP w działalność Tymczasowego Komitetu Pomocy Żydom "Żegota", którego członkiem był do wybuchu powstania warszawskiego. Był pracownikiem Komórki Więziennej Wydziału Bezpieczeństwa Departamentu Spraw Wewnętrznych Delegatury Rządu na Kraj.

Od listopada 1942 do września 1943 pracował jako sekretarz redakcji katolickiego miesięcznika "Prawda", organu prasowego FOP, zaś od jesieni 1942 do wiosny 1944 był redaktorem naczelnym katolickiego miesięcznika "Prawda Młodych", związanego z Frontem Odrodzenia Polski, a skierowanego do młodzieży akademickiej i licealnej.

W listopadzie 1942 został zastępcą kierownika Komórki Więziennej Wydziału Bezpieczeństwa Departamentu Spraw Wewnętrznych Delegatury Rządu na Kraj, która zajmowała się organizowaniem pomocy dla więźniów, m.in. osadzonych na Pawiaku. W lutym 1943 rozpoczął pracę na stanowisku referenta informacyjnego i zastępcy kierownika Referatu Żydowskiego Departamentu Spraw Wewnętrznych Delegatury Rządu na Kraj Witolda Bieńkowskiego ps. „Wencki”[14]. W ramach działalności w „Żegocie” i Referacie Żydowskim zajmował się współorganizowaniem pomocy dla uczestników powstania w getcie warszawskim w kwietniu 1943.

Od 1 sierpnia 1944 uczestniczył w powstaniu warszawskim. Był adiutantem dowódcy placówki informacyjno-radiowej "Anna" Kazimierza Ostrowskiego i redaktorem naczelnym czasopisma "Wiadomości z Miasta i Wiadomości Radiowe". Opuścił Warszawę po kapitulacji powstania 7 października 1944. Działalność konspiracyjną kontynuował w Biurze Informacji i Propagandy KG AK w Krakowie. Od listopada 1944 do stycznia 1945 pełnił funkcję sekretarza redakcji "Biuletynu Informacyjnego". Pod koniec lutego 1945 powrócił do Warszawy, gdzie rozpoczął służbę w pionie informacyjno-propagandowym organizacji NIE.

Od maja do sierpnia 1945 służył w Oddziale VI sztabu Delegatury Sił Zbrojnych na Kraj (ds. informacji i propagandy). Jego przełożonym był Kazimierz Moczarski. 10 października 1945 przed Komisją Likwidacyjną AK Obszaru Centralnego ujawnił fakt służby w Armii Krajowej.

Jesienią 1945 podjął współpracę z Instytutem Pamięci Narodowej przy Prezydium Rady Ministrów oraz z Główną Komisją Badania Zbrodni Niemieckich w Polsce, w czym bardzo pomocne okazywały się zebrane przez niego w okresie okupacji informacje o zbrodniach niemieckich, sytuacji w obozach koncentracyjnych i więzieniach oraz o zagładzie Żydów.

W lutym 1946 rozpoczął pracę w redakcji „Gazety Ludowej” (centralnego organu prasowego Polskiego Stronnictwa Ludowego, kierowanego przez Stanisława Mikołajczyka), na czele której stał Zygmunt Augustyński. Wkrótce wstąpił w szeregi PSL, które było w tym czasie jedynym liczącym się ugrupowaniem opozycyjnym wobec władz komunistycznych. W tekstach publikowanych w "Gazecie Ludowej" przypominał wybitne postaci Polskiego Państwa Podziemnego i wydarzenia związane z walką o wyzwolenie kraju (cykl szkiców o powstaniu warszawskim pt. "Dni walczącej stolicy").

W związku z działalnością w opozycyjnym PSL został wkrótce poddany represjom przez organy bezpieczeństwa. 15 listopada 1946 pod fałszywym zarzutem szpiegostwa został aresztowany i uwięziony w siedzibie Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego. W grudniu przeniesiono go do więzienia przy ul. Rakowieckiej, skąd został zwolniony 10 kwietnia 1948 dzięki pomocy Zofii Rudnickiej, pracującej w Ministerstwie Sprawiedliwości byłej kierowniczki biura "Żegoty". Ponownie aresztowano go 14 grudnia 1949. 29 maja 1952 został skazany na karę 8 lat pozbawienia wolności za szpiegostwo.

W kwietniu 1954 przeniesiono go do więzienia w Rawiczu, a w czerwcu do więzienia w Raciborzu. Ze względu na zły stan zdrowia został w sierpniu 1954 zwolniony na roczną przerwę w odbywaniu kary. 2 marca 1955 orzeczeniem Najwyższego Sądu Wojskowego został uznany za niesłusznie skazanego. Powrócił następnie do działalności publicystycznej, w sierpniu 1955 obejmując kierownictwo redakcji wydawnictw fachowych Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich.

Od lipca 1956 publikował teksty w tygodniku "Stolica", od lata 1958 do grudnia 1960 był tamże sekretarzem redakcji. Od lipca do września 1956 opublikował serię artykułów na temat powstania warszawskiego w tygodniku "Świat". W sierpniu 1957 podjął współpracę z "Tygodnikiem Powszechnym".

18 kwietnia 1963 został odznaczony Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski za pomoc udzielaną Żydom w trakcie wojny (na wniosek Żydowskiego Instytutu Historycznego). Od września do listopada 1963 przebywał w Izraelu na zaproszenie Instytutu Pamięci Męczenników i Bohaterów Holocaustu (Jad Waszem), gdzie w imieniu Rady Pomocy Żydom "Żegota" odebrał odznaczenie Sprawiedliwy wśród Narodów Świata. Indywidualne odznaczenie Sprawiedliwy wśród Narodów Świata otrzymał w 1966.

Od listopada do grudnia 1963 przebywał w Austrii, gdzie nawiązał liczne kontakty z austriackimi środowiskami intelektualnymi i politycznymi. W listopadzie 1963 rozpoczął współpracę z Radiem Wolna Europa. W kolejnych latach podróżował do Niemiec Zachodnich, Wielkiej Brytanii, Włoch, Izraela, a także do Stanów Zjednoczonych, gdzie kontaktował się zwłaszcza z przedstawicielami polskiej emigracji (m.in. z Janem Nowakiem-Jeziorańskim, Adamem i Lidią Ciołkoszami, Janem Karskim, Czesławem Miłoszem czy Gustawem Herlingiem-Grudzińskim). Od maja 1966 był rozpracowywany przez Wydział II Departamentu III Ministerstwa Spraw Wewnętrznych.

Od 1969 do 1973 był prezesem Oddziału Warszawskiego Towarzystwa Przyjaciół Książki, a w grudniu 1969 został wybrany do zarządu polskiego PEN Clubu. Między 1972 a 1983 pełnił funkcję sekretarza generalnego polskiego PEN Clubu. Był uczestnikiem I Kongresu Kultury Polskiej 11 i 12 grudnia 1981, przerwanego przez wprowadzenie stanu wojennego. Od lipca 1982 wchodził w skład zespołu "Tygodnika Powszechnego" (zrezygnował w grudniu 2007 po zmianach personalnych w redakcji pisma).

W 1984 został członkiem rzeczywistym Instytutu Józefa Piłsudskiego w Ameryce, a w 1986 jednym z wiceprezesów Instytutu dla Studiów Polsko-Żydowskich w Oksfordzie. 1 stycznia 1986 prezydent RP na uchodźstwie, Edward Raczyński, odznaczył go Krzyżem Komandorskim z Gwiazdą Orderu Odrodzenia Polski (za całokształt działalności w służbie Polsce w czasie wojny i po wojnie, a w szczególności za opracowania historyczne i za działalność w sprawach polsko-żydowskich).

Uczestniczył w wielu międzynarodowych konferencjach i sympozjach poświęconych problematyce II wojny światowej, zagłady Żydów, stosunków polsko-niemieckich i polsko-żydowskich oraz roli intelektualistów w polityce. Wygłosił szereg odczytów i referatów na różnorodnych forach międzynarodowych.

W 1970 w związku z aktywną działalnością opozycyjną i licznymi kontaktami w krajach zachodnich został objęty zakazem druku w Polsce (do jesieni 1974) oraz poddany innym represjom.

W okresie wydarzeń sierpniowych w 1980 był sygnatariuszem skierowanego do władz komunistycznych apelu 64 naukowców, literatów i publicystów o podjęcie dialogu ze strajkującymi robotnikami. W latach 1980-1981 był członkiem Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego "Solidarność". Po wprowadzeniu stanu wojennego 13 grudnia 1981 został internowany. Z internowania zwolniono go 3 maja 1982. Po zwolnieniu pozostawał w kontakcie z władzami, m.in. prowadził wielokrotne rozmowy z ministrem spraw wewnętrznych Czesławem Kiszczakiem.

W 1984 w Radiu Wolna Europa przez kilkadziesiąt dni prowadził codzienny program dokumentalny poświęcony powstaniu warszawskiemu pt. "Dni Walczącej Stolicy".

Od września 1990 do marca 1995 pełnił funkcję ambasadora RP w Austrii. W 1995 był ministrem spraw zagranicznych w rządzie Józefa Oleksego (jako tzw. minister prezydencki, desygnowany przez Lecha Wałęsę).

28 kwietnia 1995, podczas uroczystej sesji Bundestagu i Bundesratu w Bonn z okazji 50. rocznicy zakończenia II wojny światowej, jako jedyny zagraniczny mówca wystąpił z ponad godzinnym przemówieniem.

https://www.youtube.com/watch?v=C5bUL_JeiPc

22 grudnia 1995 podał się do dymisji w związku z zakończeniem pełnienia funkcji prezydenta przez Lecha Wałęsę. Ponownie sprawował urząd szefa dyplomacji od czerwca 2000 do października 2001 w rządzie Jerzego Buzka. W latach 1997-2001 zasiadał w Senacie IV kadencji. Został wybrany z listy Unii Wolności w województwie warszawskim, przy czym formalnie do tej partii nigdy nie należał. Przewodniczył Komisji Spraw Zagranicznych i Komisji Integracji Europejskiej; jako marszałek senior przewodniczył inauguracyjnemu posiedzeniu Senatu.

9 października 2007 został przewodniczącym komitetu honorowego Platformy Obywatelskiej przed przedterminowymi wyborami parlamentarnymi w tym samym roku. W czasie kampanii wyborczej i tuż po niej wygłosił szereg ostrych, krytycznych wypowiedzi dotyczących rządzącej partii Prawo i Sprawiedliwość, a w szczególności o prowadzonej przez rząd Jarosława Kaczyńskiego polityce zagranicznej.

20 listopada 2007 został przez premiera Donalda Tuska powołany na sekretarza stanu w Kancelarii Prezesa Rady Ministrów i pełnomocnika Prezesa Rady Ministrów do spraw dialogu międzynarodowego. Pozostał na tej funkcji również w drugim gabinecie Donalda Tuska oraz w rządzie Ewy Kopacz, pełniąc ją aż do czasu swojej śmierci.

Był członkiem komitetu poparcia Bronisława Komorowskiego przed wyborami prezydenckimi w 2010 i w 2015.

W latach 1990-2000 był przewodniczącym Międzynarodowej Rady Państwowego Muzeum Auschwitz-Birkenau w Oświęcimiu, a w latach 2000-2014 był przewodniczącym Międzynarodowej Rady Oświęcimskiej. W latach 1991-1995 był członkiem Rady ds. Stosunków Polsko-Żydowskich przy prezydencie RP. Od marca 1995 był wiceprezesem Polskiego PEN Clubu, w latach 2001-2010 prezesem, następnie został prezesem honorowym. W kwietniu 1998 został członkiem Rady Kuratorów Zakładu Narodowego im. Ossolińskich.

9 maja 2000 powołany przez prezydenta Aleksandra Kwaśniewskiego w skład Kapituły Orderu Orła Białego. Kapituła tego orderu wybrała go 14 lutego 2001 na funkcję sekretarza. Zrezygnował z tej funkcji w maju 2007, w okresie prezydentury Lecha Kaczyńskiego. 25 lutego 2011 powołany przez prezydenta Bronisława Komorowskiego po raz drugi w skład Kapituły Orderu Orła Białego.

Był członkiem Komisji Historii i Kultury Żydów przy Polskiej Akademii Umiejętności. Od czerwca 2001 pełnił funkcję przewodniczącego Rady Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa. 27 stycznia 2005, w 60. rocznicę wyzwolenia obozu koncentracyjnego Auschwitz-Birkenau, przemawiał na oficjalnych uroczystościach rocznicowych jako przedstawiciel polskich więźniów obozu.

W 2009 zainicjował powstanie Fundacji Auschwitz-Birkenau i został przewodniczącym jej rady. Należał do orędowników pojednania polsko-żydowskiego oraz polsko-niemieckiego, a jednocześnie przez swoją działalność publicystyczną i naukową dbał o zachowanie pamięci o dziedzictwie Polskiego Państwa Podziemnego, powstania warszawskiego oraz o zbrodniach totalitaryzmów nazistowskiego i komunistycznego.

Od stycznia do czerwca 2006 był przewodniczącym rady nadzorczej Polskich Linii Lotniczych LOT. W latach 2002-2006 przewodniczył, a następnie został honorowym przewodniczącym Rady Fundacji Centrum Twórczości Narodowej. Od kwietnia 2009 do śmierci był prezesem honorowym Stowarzyszenia Pracowników, Współpracowników i Przyjaciół Rozgłośni Polskiej Radia Wolna Europa Imienia Jana Nowaka-Jeziorańskiego w

Warszawie. Należał do Stowarzyszenia Pisarzy Polskich. Od 2013 do czasu swojej śmierci wchodził w skład Rady Muzeum przy Muzeum Historii Żydów Polskich Polin w Warszawie.

Przewodniczył radzie Polskiego Instytutu Spraw Międzynarodowych. Z funkcji tej zrezygnował 29 sierpnia 2006, protestując w ten sposób przeciwko insynuacjom sformułowanym przez wiceministra obrony narodowej Antoniego Macierewicza, jakoby większość z dotychczasowych ministrów spraw zagranicznych III RP była agentami "sowieckich służb specjalnych", a także przeciwko brakowi reakcji minister Anny Fotygi na tę wypowiedź.

Z pierwszą żoną Antoniną Mijal-Bartoszewską miał syna Władysława Teofila Bartoszewskiego, którego żoną została Alexandra Richie. Jego drugą żoną była Zofia Bartoszewska, którą poślubił w 1967.

https://www.youtube.com/watch?v=zDpMOzFv1HI

Zmarł 24 kwietnia 2015 w Warszawie, został pochowany w Alei Zasłużonych na Cmentarzu Wojskowym na Powązkach.

W 2015 rada miasta w Oświęcimiu nazwała jego imieniem jedną z alei. Odsłonięcie tablicy nastąpiło w przeddzień 71. rocznicy wyzwolenia Auschwitz-Birkenau.